

بررسی رابطه بین هویت مذهبی و چالش‌های معماری شهر تهران

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۱/۹/۲۹ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۱/۱۲/۱۳

علی رحیمی

دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت امور فرهنگی، دانشگاه آزاد اسلامی،
واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران. rahimiali10@hotmail.com (مسئول مکاتبات)

فاطمه فراهانی

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، گروه مدیریت فرهنگی، تهران، ایران

چکیده

مقدمه و هدف پژوهش: همگان در هر شهر و پرزنی علاقمند هستند تا بناهایی که در شهرهای خود می‌سازند از زیبایی و جذابیت خاصی برخوردار بوده و گویای فرهنگ آن منطقه به حساب آید. در این مطالعه ضمن شناسایی چالش‌های فرهنگی، تأثیر برخی مؤلفه‌های مذهبی بر هویت معماری شهر تهران مورد آزمون قرار گرفته است

روش پژوهش: به منظور جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات از روش پیمایشی استفاده شده است و به منظور جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات ۴۵۰ پرسشنامه بسته در میان مناطق ۲، ۵، ۱۱، ۲۲ شهرداری تهران توزیع شده است. جهت آزمون فرضیه‌ها، از آمار توصیفی و ضریب همبستگی استفاده شده است

یافته‌ها: متغیرهای هویت مذهبی، وضعیت تاریخی، خصوصیات ظاهری ساختمان‌ها از جمله متغیرهای مورد بررسی است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که میان خصوصیات مرفولوژیکی ساختمان و نمای ظاهری بنا رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد

نتیجه‌گیری: رابطه مثبت و معنی‌داری میان متغیر دسترسی به مراکز اداری و فرهنگی و هویت مذهبی تأیید شده است.

واژگان کلیدی: چالش‌های معماری، ضریب همبستگی، هویت مذهبی، تهران

مقدمه

هر جامعه‌ای در عصر حاضر و با هر ایدئولوژی حاکم بر آن دارای اهداف و آرمان‌های خاص خود می‌باشد. وظیفه اصلی فرهنگ نمایش ایده‌ها، باورها و ذهنیاتی است که در اشکال عینی متبلور می‌شوند یکی از این اشکال معماری است. هر بنایی به عنوان جزئی از فرهنگ معماری این وظیفه را دارد که یک اندیشه ذهنی را از طریق فرم ظاهری خود عینیت ببخشد که البته می‌تواند به عنوان محکی برای فرهنگ آن جامعه به حساب آید. از این منظر تعریف هانس هولاین بسیار حائز اهمیت است او می‌گوید: «معماری نظمی معنوی است که در ساختمان‌ها تجسم یافته است» اغلب سعی می‌شود به این ساختمان فقط برای فلان عملکرد ساخته شده است از زیر بار این مسئولیت شانه خالی کند در اینجا فراموش می‌شود که هر ساختمانی برای کاربردی ساخته می‌شود. معماری ای که تنها به خاطر نفس معماری باشد اصلاً وجود ندارد. به این ترتیب هر ساختمانی یک شاهد فرهنگی است چه به مفهوم خوب و چه به مفهوم بد آن.

حضور فرهنگ در فضاهای معماری و شهری از راه‌های گوناگون صورت می‌گیرد که برای نمونه می‌توان به حضور آن به شکل عناصر، نقش‌ها، تزئینات، ترکیب‌های حجمی یا ترکیب‌هایی خاص در پلان اشاره کرد. هر بنایی به عنوان جزئی از فرهنگ معماری وظیفه عینیت بخشیدن یک اندیشه ذهنی را از طریق فرم ظاهری خود را دارد که نمودی است برای سنجش فرهنگ. البته نقش فرهنگ در شکل‌گیری تمام فضاهای معماری یکسان نبوده بلکه در سازمان‌یابی فضاهای فرهنگی، آیینی و عمومی بیشتر بوده است (پاکزاد و همایون، ۱۳۸۳).

معماری و شهر به عنوان مکان‌هایی برای زیست انسان‌ها که در تمام لحظات زندگی انسان به گونه‌های مختلف همراه او هستند و وجود او را در برمی‌گیرند، زمانی می‌توانند به حقیقت بستر ساز وقوع زندگی در معنای حقیقی آن و رشد و تعالی انسان‌ها در مراتب مادی و معنوی وجودشان باشند، که در هماهنگی با الگوهای ذهنی و رفتاری، شیوه زندگی، ارزش‌ها و باورهای اعضای آن اجتماع شکل گرفته و جریان زندگی انسان‌ها را در تطابق با نیازها و خواسته‌های آشکار و پنهان، به بهترین وجه سامان دهند. این مقوله به خصوص در زمینه معماری خانه، به عنوان عام‌ترین جنبه معماری که خود می‌بایست موجد مکانی برای سکونت انسان و آرام یافتن او باشد از اهمیتی مضاعف برخوردار

است؛ اما در معماری معاصر سرزمین ما، با وجود تنوع عظیم فرهنگی و طبیعی و برخورداری از سابقه زیست طولانی، امروز با بناهایی مواجه هستیم که تمام ویژگی‌های زمینه‌ساز را از دست داده‌اند. ویژگی‌های فرهنگی مخاطبان خود و مشخصات طبیعی محیط و لزوم هماهنگی با این مختصات را یکسره به فراموشی سپرده‌اند. بناهایی که نه تنها با ویژگی‌های مختلف فرهنگی اقوام گوناگون ایرانی هماهنگ نیستند، بلکه اساساً لزوم انطباق با اصول و ارزش‌های فرهنگ ایرانی در معنای عام و فراگیر آن را نیز از یاد برده‌اند.

پیشینه پژوهش

مطالعات انجام شده در داخل کشور

عارف (۱۳۸۹) به بررسی هویت اسلامی پرداخته است. پرویزی (۱۳۸۸) به مطالعه معماری ملی از دیدگاه هویت فرهنگی پرداخته است. در این مطالعه آمده است که معماری به عنوان بستر اتفاق زندگی بشر یکی از تأثیرگذارترین هنرها در جهت نمایاندن فرهنگ عامه و الگوهای ساختاری آن در هر دوره است و این امر باعث انعکاس کلیتی قابل بررسی و قضاوت از فرهنگ، تفکر و ناخودآگاه ملی، در معماری شده است. کلانتری و همکاران (۱۳۸۸)، به بررسی هویت دینی و جوانان در شهر شیراز پرداخته است. تقی زاده (۱۳۸۷) به مطالعه رابطه هویت «سنت معماری ایران» با مدرنیسم یا نوگرایی پرداخته است. در این مطالعه آمده است که تأملی در ادبیات متذکر به مفاهیمی چون «سنت»، «نوگرایی» و «مدرنیسم» در معماری ایران بیانگر خلط برخی مباحث و معادل‌گزینی‌های ناکارآمدی است که همچون همیشه ناشی از مستور بودن و یا مستور نگه داشته شدن مبانی نظری و فکری آثار معماری و شهری برای جامعه بوده است. فیضی و رزاقی اصل (۱۳۸۷) به بررسی رویکردهای نوین در معماری و طراحی شهری پرداخته است. موثقی و آیرملو (۱۳۸۵) به بررسی عناصر هویت فرهنگی در شهر پرداخته‌اند. در این مطالعه آمده است که در سلسله مباحث فرهنگی اجتماعی کمتر موردی می‌توان یافت که عنوان هویت در آن یافت نشود. رضا زاده (۱۳۸۳) به بررسی نقش معماری در تداعی معانی و انتقال مفاهیم پرداخته است. میر مقتدایی (۱۳۸۲) به معرفی معیارهای شناخت و ارزیابی هویت کالبدی شهرها پرداخته است.

مطالعات انجام شده در خارج کشور

ماهقوب^۱ (۲۰۰۷) در مطالعه‌ای به بررسی رابطه میان بروز هویت فرهنگی و معماری در کشور کویت پرداخته است. مکانی اروپائیان متأثر شده است. کریس پرائتونو^۲ (۲۰۰۶)، معماری را به عنوان هویت فرهنگی مطرح می‌کند. در شرایطی که در دنیای مدرن هنوز برخی سنت‌ها حفظ شده است. در این مطالعه آمده است که فرهنگ‌های بومی و قدیمی هنوز در بسیاری نواحی اندونزی قابل مشاهده است. گاسپو دینی^۳ (۲۰۰۴)، در خصوص وضعیت ریخت‌شناسی و وضعیت ظاهری بنا، به بررسی ریخت‌شناسی شهری و هویت مکانی در شهرهای اروپا پرداخته است. لیم^۴ (۲۰۰۴)، رابطه هنر، معماری و هویت را در سنگاپور مورد بررسی قرار داده است. اوگورا و همکاران^۵ (۲۰۰۲) تلاش کردند تا ویژگی‌های قالب مدرن (فیلیپینو)^۶ که توسط معماران پیشرو پس از جنگ جهانی دوم معرفی شده است را شفاف‌سازی کنند. آن‌ها دریافتند که یکی از مهم‌ترین تجلی‌های قالب‌های داخلی، سهمیه مشخصی از اشکال سنتی است. دنبال کردن معماری به عنوان محصول فرهنگ فیلیپین و به منظور غنی‌سازی فرهنگ فیلیپین و یکی از مهم‌ترین چالش‌های معماری و همچنین برآوردن انتظارات تاکنون بوده است. دلانتی و جونز^۷ (۲۰۰۲) نیز در مطالعه‌ای به بررسی رابطه هویت اروپایی و معماری این قاره پرداخته‌اند. دلانتی و جونز (۲۰۰۲)، به بررسی وضعیت معماری و هویت در اروپا پرداخته‌اند. در این مطالعه آمده است که معماری به طور کلی به یک گفتمان مهم برای نشان دادن عبارات جدیدی از هویت فراملی تبدیل شده است. به طور ویژه نیز معماری یک گفتمان مهم برای ظهور هویت مکانی اروپا تبدیل شده است.

بیان مسئله و هدف پژوهش

بررسی مطالعات انجام‌گرفته نشان‌دهنده این موضوع است که تاکنون توجه خاصی به جنبه‌های مختلف هویت نشده است و بیشتر مطالعات پراکنده هم به لحاظ موضوع و هم به لحاظ موقعیت مکانی صورت گرفته است. همچنین جنبه‌های هویتی و چالش‌های معماری نیز مورد توجه مطالعات قرار نگرفته است. بنابراین این مطالعه به بررسی چالش‌های فرهنگی معماری شهر تهران را مورد بررسی قرار می‌دهد. البته بایستی توجه داشت که با توجه به ماهیت موردی بودن این مطالعه، مناطق ۱۱، ۲، ۵ و ۲۲ شهرداری تهران مورد بررسی قرار می‌گیرد. اگر چه مطالعات انجام شده در خارج نیز به

رابطه هویت و معماری توجه داشته‌اند، اما تمرکز این مطالعات بیشتر بر مبحث مربوط به هویت فراملی بوده است. چنانچه بیشتر دغدغه آن‌ها با توجه به مباحث جهانی شدن و یکپارچگی فرهنگی، هویت فراملی بوده است؛ اما نکته قابل تأمل این است که در هر دو مطالعات انجام شده در داخل و خارج ضعف مطالعات کمی و میدانی مشاهده می‌شود. از این رو یکی از ویژگی‌های متمایز مطالعه حاضر توجه به این دو مقوله، یعنی مطالعات کمی و میدانی بوده است.

روش پژوهش

این مطالعه جهت آزمون فرضیه‌های تحقیق از روش تحقیق پیمایشی و آمار توصیفی و استنباطی بهره گرفته است. روش نمونه‌گیری این مطالعه، روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای بوده است. به عبارت دیگر مناطق شهرداری منتخب (۲، ۵، ۱۱، ۲۲) به عنوان خوشه‌های اصلی و در داخل هر منطقه شهرداری از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده بهره گرفته شده است. جهت دستیابی به ضریب پاسخ به پرسشنامه طراحی شده، ابتدا یک پیش آزمون در قالب نمونه صد تایی انجام شد و با توجه به ضریب پاسخ که برابر ۹۰ درصد بود تعداد نمونه تعیین شد. جهت تعیین حجم نمونه از جدول مورگان بهره گرفته شده است. بر اساس اطلاعات به دست آمده در مجموع مناطق شهرداری دارای ۴۱۵ هزار خانوار بوده‌اند که حجم جمعیت مورد بررسی را تشکیل داده‌اند. پس از تعیین حجم نمونه و ضرب در ضریب پاسخ تعداد ۴۳۰ عدد پرسشنامه توزیع خواهد شد.

جهت بررسی وضعیت روایی پرسشنامه‌ها تعداد ۲۰ پرسشنامه در میان کارشناسان معماری و به ویژه کارشناسان فرهنگی مرتبط با مقوله هویت توزیع و با توجه به پاسخ‌های ارائه می‌شود تا وضعیت روایی پرسشنامه مورد بررسی قرار گیرد. در ضمن جهت بررسی وضعیت پایایی پرسشنامه استفاده از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. همچنین متغیرهای مورد بررسی مصادیق اشکال مختلف هویت شامل، دینی، فرهنگی و کالبدی بوده و ارتباط این اشکال با معماری و هویت سنتی بومی مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد.

این مطالعه جهت آزمون فرضیه‌های تحقیق از روش تحقیق پیمایشی و آمار توصیفی و استنباطی بهره گرفته است. روش نمونه‌گیری این مطالعه، روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای بوده است. به عبارت دیگر مناطق شهرداری منتخب به عنوان خوشه‌های اصلی و در

داخل هر منطقه شهرداری از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده بهره گرفته شده است. جهت دستیابی به ضریب پاسخ به پرسشنامه طراحی شده، ابتدا یک پیش‌آزمون در قالب نمونه صد تایی انجام شد و با توجه به ضریب پاسخ که برابر ۹۰ درصد بود تعداد نمونه تعیین شد. جهت تعیین حجم نمونه از جدول مورگان بهره گرفته شده است. بر اساس اطلاعات به دست آمده در مجموع مناطق شهرداری دارای ۴۱۵ هزار خانوار بوده‌اند که حجم جمعیت مورد بررسی را تشکیل داده‌اند. پس از تعیین حجم نمونه و ضرب در ضریب پاسخ تعداد ۴۳۰ عدد پرسشنامه توزیع شده است. با توجه به سهم هر منطقه از کل جمعیت مورد بررسی، سهم نمونه‌ای هر منطقه تعیین شده است. به عنوان مثال منطقه ۲۲ دارای ۳۲ هزار خانوار ساکن است؛ که در مجموع ۷٪ جمعیت مورد بررسی را در خود جای داده است. بنابراین ۴۰ پرسشنامه که تقریباً معادل ۸٪ کل پرسشنامه‌های طراحی شده است، در این منطقه توزیع شده است.

جهت بررسی وضعیت روایی پرسشنامه‌ها تعداد ۲۰ پرسشنامه در میان کارشناسان معماری و به ویژه کارشناسان فرهنگی مرتبط با مقوله هویت توزیع و با توجه به پاسخ‌های ارائه شده وضعیت روایی پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفته است. جهت تجزیه و تحلیل یافته‌ها و آزمون‌های آماری از نرم‌افزار SPSS 19 استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

شهر تهران به عنوان پایتخت ایران، همواره از جایگاه مهم فرهنگی، سیاسی و اقتصادی برخوردار بوده است. بسیاری از ساکنین سایر شهرها به دلایل مختلف زادگاه خود را ترک و جهت ادامه زندگی این شهر را انتخاب می‌کنند. از این رو به لحاظ فرهنگی می‌توان شهر تهران را عصاره فرهنگی کشور دانست. البته این امر بدین معنا نیست که ایران یعنی تهران، بلکه این شهر را می‌توان به عنوان نماینده و شاخصی از فرهنگ کشور دانست. وجود تنوع فرهنگی از یک سو و از سوی دیگر اثرگذاری بسیاری متغیرها نظیر عوامل اقتصادی، امنیتی و سیاسی سبب شده است تا طی زمان فرهنگ بومی تهران دچار تغییراتی شده باشد. این تغییرات در بعضی موارد سبب بروز تعارضاتی نیز شده است. وجود چندگانگی در هویت فرهنگی تهران، سبب تأثیرگذاری بر سایر متغیرهای شهری شده است. هویت کالبدی شهر تهران یا وضعیت معماری شهری یکی از این متغیرها است. به همین سبب

این مطالعه به دنبال بررسی تأثیر چالش‌های فرهنگی بر معماری شهر تهران است. به منظور دستیابی به هدف اصلی تحقیق از اطلاعات میدانی استفاده شده است. نخست با مراجعه به متون علمی و تخصصی و بررسی سوابق تحقیق متغیرهای موثر بر فرهنگ از یک سو و مؤلفه‌های مرتبط با اشکال مختلف هویت نظیر هویت دینی و فرهنگی شناسایی و سپس اقدام به طراحی پرسشنامه گردید. با توجه به گستره جغرافیایی تهران از یک سو، میزان جمعیت و همچنین مشکلات دسترسی به تمامی مناطق تهران، مناطق ۲، ۵، ۱۱ و ۲۲ به عنوان خوشه‌های مورد بررسی انتخاب شده است. این مناطق از آن رو انتخاب شده‌اند که دارای تفاوت‌های فرهنگی، تاریخی، معماری شهری و جمعیتی با یکدیگر هستند. به عنوان مثال منطقه ۲۲ شهرداری تهران به لحاظ شهری منطقه نسبتاً جدیدی است. بافت شهری این منطقه نسبتاً نوساز بوده و شهرداری معتقد است که استانداردهای بین‌المللی را در محیط این منطقه پیاده‌سازی کرده است. این در حالی است که منطقه ۱۱ شهرداری تهران، جزو مناطق قدیمی و با قدمت شهر است. هنوز بافت تاریخی این منطقه در بعضی موارد حفظ شده است. بر اساس اطلاعات قسمت آمار و اطلاعات سامانه اینترنتی شهرداری^۸، شهر تهران در سال ۱۳۸۸، جمعیتی برابر ۸ میلیون و ۲۱۸ هزار نفر داشته است. همچنین تعداد خانوار شهر تهران نیز برابر ۲ میلیون و ۲۷۳ هزار خانوار بوده است.

با توجه به انتخاب مناطق ۲، ۵، ۱۱ و ۲۲ بررسی‌ها نشان می‌دهد که در مجموع مناطق منتخب حدود ۲۱٪ خانوارهای ساکن شهر تهران را در خود جای داده است. به منظور تعیین حجم نمونه از جدول مورگان (۱۹۷۰) استفاده شده است. بر اساس جدول مورگان در صورتی که حجم جمعیت مورد بررسی، در این مطالعه خانوارهای شهر تهران که ساکن مناطق منتخب می‌باشد، ۵۰۰۰۰۰ عدد باشد، با اطمینان ۹۵٪ و پذیرفتن ۵٪ خطا، تعداد نمونه برابر ۳۸۴ عدد می‌باشد.

بنابراین تعداد ۴۷۰ عدد پرسشنامه تهیه و با توجه به ضریب برگشت‌پذیری بالای آن که برابر ۹۵٪ بوده است، به طور متوسط برای بررسی هر مؤلفه، ۴۵۰ پرسشنامه تکمیل شده، در بررسی‌ها لحاظ شده است.

به منظور تجزیه و تحلیل پایایی منابع به دست آمده از پرسشنامه‌های تکمیل شده از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شده است. بررسی نتایج آماره آلفای کرونباخ نشان‌دهنده پایایی مورد قبول پرسشنامه‌ها است.

شکل ۱: مناطق ۲۲ گانه شهرداری تهران

که ۳۳٪ ساکنین منطقه ۵ و ۳۵٪ ساکنین منطقه ۲۲ به طور مستمر در مراسم مذهبی شرکت دارند. از پاسخ‌دهندگان در مناطق مختلف پرسیده شده است که در صورت دسترسی به اماکن مذهبی وضعیت حضورشان به چه صورت است، بررسی‌ها نشان می‌دهد که در منطقه ۲، ۴۴/۳٪ از پاسخ‌دهندگان گه‌گاهی در این اماکن حضور می‌یابند. همچنین ۱۷/۷٪ پاسخ‌دهندگان نیز به طور مستمر در این اماکن حضور می‌یابند. بررسی‌ها در منطقه ۵ نشان می‌دهد که ۴۷/۲٪ پاسخ‌دهندگان گه‌گاهی در این اماکن حضور می‌یابند. همچنین ۳۲/۳٪ پاسخ‌دهندگان نیز به طور مستمر در این اماکن حضور می‌یابند. همچنین بررسی‌ها در منطقه ۱۱، نشان می‌دهد که ۵۱٪ پاسخ‌دهندگان گه‌گاهی در این اماکن حضور می‌یابند. همچنین ۲۶/۵٪ پاسخ‌دهندگان نیز به طور مستمر در این اماکن حضور می‌یابند. بررسی‌ها در منطقه ۲۲ نشان می‌دهد که ۵۱٪ از پاسخ‌دهندگان گه‌گاهی در این اماکن حضور می‌یابند. همچنین ۳۰/۶٪ پاسخ‌دهندگان نیز به طور مستمر در این اماکن حضور می‌یابند این در حالی است که ۴/۱٪ از پاسخ‌دهندگان اصلاً در اماکن مذهبی حضور نمی‌یابند.

در مورد سن ساکنان مناطق منتخب شهر تهران، ۸۷٪ پاسخ‌دهندگان در منطقه ۲۲ کمتر از ۳۸ سال سن داشته‌اند. در حالی که در منطقه ۵ تنها ۶۳٪ پاسخ‌دهندگان کمتر از ۳۸ سال سن داشته‌اند. برای شهر تهران نیز ۶۸/۵٪ از پاسخ‌دهندگان کمتر از ۳۸ سال سن داشته‌اند.

همچنین بررسی نشان داده است که ۸۷/۷٪ از پاسخ‌دهندگان در منطقه ۱۱ تحصیلات فوق‌دیپلم و پایین‌تر داشته‌اند. به عبارتی دیگر در بین مناطق منتخب ساکنان منطقه ۱۱ کمترین میزان تحصیلات را داشته‌اند. این در حالی است که منطقه ۲۲ با دارا بودن ۱۶/۳٪ افراد با تحصیلات فوق‌لیسانس و بالاتر، در مقایسه با سایر مناطق منتخب، ساکنین با تحصیلات بالاتر را در خود جای داده‌اند. در مجموع ۹/۸٪ ساکنین شهر تهران تحصیلات فوق‌لیسانس و بالاتر داشته‌اند.

یکی از اشکال هویت که تأثیر بسیاری بر رفتار و نگرش افراد داشته و همچنین سایر اشکال هویت را متأثر می‌سازد، هویت مذهبی ساکنین یک منطقه است. بررسی نشان داده که ۱۷/۷٪ ساکنین منطقه ۲، اصلاً در مراسم‌های مذهبی شرکت نمی‌کنند. این در حالی است

جدول ۱: بررسی وضعیت شرکت در مراسم مذهبی شامل اعیاد و عزاداری‌ها در مناطق ۲ و ۵ و ۱۱ و ۲۲

منطقه دو			
وضعیت حضور	فراوانی	سهم	درصد تجمعی
بلی، مستمر	۲۶	٪۱۶/۵	٪۱۶/۵
بلی، گاهی	۷۸	٪۴۹/۴	٪۶۵/۸
بندرت	۲۶	٪۱۶/۵	۸۲/۳
خیر	۲۸	٪۱۷/۷	٪۱۰۰
مجموع	۱۵۸	٪۱۰۰	
منطقه پنج			
وضعیت حضور	فراوانی	سهم	درصد تجمعی
بلی، مستمر	۴۳	٪۳۳/۹	٪۳۳/۹
بلی، گاهی	۵۷	٪۴۴/۹	٪۷۸/۷
بندرت	۱۹	٪۱۵/۰	٪۹۳/۷
خیر	۸	٪۶/۳	٪۱۰۰
مجموع	۱۲۷	٪۱۰۰	
منطقه یازده			
وضعیت حضور	فراوانی	سهم	درصد تجمعی
بلی، مستمر	۱۲	٪۲۴/۵	٪۲۴/۵
بلی، گاهی	۲۴	٪۴۹/۰	٪۷۳/۵
بندرت	۱۰	٪۲۰/۴	٪۹۳/۹
خیر	۳	٪۶/۱	٪۱۰۰
مجموع	۴۹	٪۱۰۰	
منطقه بیست و دو			
وضعیت حضور	فراوانی	سهم	درصد تجمعی
بلی، مستمر	۱۷	٪۳۴/۷	٪۳۴/۷
بلی، گاهی	۲۴	٪۴۹/۰	٪۸۳/۷
بندرت	۵	٪۱۰/۲	٪۹۳/۹
خیر	۳	٪۶/۱	٪۱۰۰
مجموع	۴۹	٪۱۰۰	

در این اماکن نمونه‌اند. بررسی‌ها در منطقه ۲۲، حاکی از آن است که ۵۷/۱٪ از پاسخ‌دهندگان گزینه متوسط و ۲۲/۴٪ از آن‌ها ابراز تمایل زیادی جهت حضور در این اماکن نموده‌اند.

محاسبه ضریب همبستگی میان مؤلفه‌های مختلف هویت مذهبی در مناطق مختلف

به منظور سنجش میزان همبستگی میان شاخص‌های بررسی هویت مذهبی از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. همان طور که در جدول زیر گزارش شده است، در منطقه ۲، حضور در مراسم مذهبی و همچنین حضور در اماکن مذهبی در صورت دسترسی ۰/۸۷+ با یکدیگر همبسته هستند. همچنین وجود همبستگی مثبت میان مؤلفه‌های مختلف هویت مذهبی که در پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفته است، تأیید شده است.

از پاسخ‌دهندگان پرسیده شده است که حتی در صورت دور بودن از اماکن مذهبی میزان تمایل آن‌ها به حضور در این اماکن چه میزان است؟ بررسی‌ها نشان می‌دهد که به طور متوسط پاسخ‌دهندگان در مناطق مختلف گزینه متوسط را انتخاب کرده‌اند. بررسی‌ها نشان می‌دهد که در منطقه ۲، ۵۱/۹٪ پاسخ‌دهندگان گزینه متوسط و ۱۲/۷٪ از آن‌ها ابراز تمایل زیادی جهت حضور در این اماکن نموده‌اند. این در حالی است که ۳۵/۴٪ از پاسخ‌دهندگان نیز ابراز عدم تمایل کرده‌اند. بررسی‌ها در منطقه ۵، نشان می‌دهد که ۵۲/۸٪ پاسخ‌دهندگان گزینه متوسط و ۱۸/۹٪ از آن‌ها ابراز تمایل زیادی جهت حضور در این اماکن نموده‌اند. این در حالی است که ۲۸/۳٪ از پاسخ‌دهندگان نیز ابراز عدم تمایل کرده‌اند. همچنین بررسی‌ها در منطقه ۱۱، نشان‌دهنده این است که ۴۹٪ پاسخ‌دهندگان گزینه متوسط و ۳۶/۷٪ از آن‌ها ابراز تمایل زیادی جهت حضور

جدول ۳: بررسی وضعیت همبستگی میان مؤلفه‌های مختلف هویت مذهبی در منطقه ۲

منطقه دو	شرکت در مراسم مذهبی	حضور در اماکن مذهبی در صورت دسترسی	تمایل به حضور در اماکن مذهبی در محله	احساس ضرورت جهت وجود اماکن مذهبی در محله
شرکت در مراسم مذهبی	۱			
حضور در اماکن مذهبی در صورت دسترسی	۰/۸۷۰**	۱		
تمایل به حضور در اماکن مذهبی در صورت دور بودن	۰/۶۴۰**	۰/۶۱۷**	۱	
احساس ضرورت جهت وجود اماکن مذهبی در محله	۰/۷۳۹**	۰/۷۶۳**	۰/۵۳۳**	۱

** تمامی ضرایب همبستگی در سطح ۹۹٪ معنی‌دار می‌باشد.

هویت مذهبی که در پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفته است، تأیید شده است. بنابراین در صورتی که افراد در مراسم مذهبی شرکت نموده در اماکن مذهبی در صورت دسترسی حضور یابند، تمایل زیادی جهت حضور در اماکن مذهبی حتی در صورتی که این اماکن مذهبی دور باشند داشته باشند و احساس ضرورت در خصوص وجود اماکن مذهبی نمایند می‌توان گفت که عقاید و باورهای مذهبی در آن منطقه غالب بوده است. به عبارت دیگر مؤلفه‌های مذکور به عنوان معیارهای جهت بررسی هویت مذهبی مطرح شده است.

بررسی وضعیت همبستگی میان مؤلفه‌های مختلف هویت مذهبی در منطقه ۵ نشان‌دهنده آن است که حضور در مراسم مذهبی و همچنین حضور در اماکن مذهبی در صورت دسترسی ۰/۷۲۲+ با یکدیگر همبسته هستند. به منظور سنجش میزان همبستگی میان شاخص‌های بررسی هویت مذهبی همان طور که در جدول ذیل برای منطقه ۱۱ گزارش شده است، حضور در مراسم مذهبی و همچنین حضور در اماکن مذهبی در صورت دسترسی ۰/۸۱+ با یکدیگر همبسته هستند. همچنین وجود همبستگی مثبت میان مؤلفه‌های مختلف

جدول ۴: بررسی وضعیت همبستگی میان مؤلفه‌های مختلف هویت مذهبی در منطقه ۵

منطقه پنج	شرکت در مراسم مذهبی	حضور در اماکن مذهبی در صورت دسترسی	تمایل به حضور در اماکن مذهبی	احساس ضرورت جهت وجود اماکن مذهبی در محله
شرکت در مراسم مذهبی	۱			
حضور در اماکن مذهبی در صورت دسترسی	۰/۷۲۶**	۱		
تمایل به حضور در اماکن مذهبی در صورت دور بودن	۰/۳۶۱**	۰/۴۶۶**	۱	
احساس ضرورت جهت وجود اماکن مذهبی در محله	۰/۵۹۱**	۰/۶۵۶**	۰/۵۴۳**	۱

** تمامی ضرایب همبستگی در سطح ۹۹٪ معنی‌دار می‌باشد.

جدول ۵: بررسی وضعیت همبستگی میان مؤلفه‌های مختلف هویت مذهبی در منطقه ۱۱

منطقه یازده	شرکت در مراسم مذهبی	حضور در اماکن مذهبی در صورت دسترسی	تمایل به حضور در اماکن مذهبی	احساس ضرورت جهت وجود اماکن مذهبی در محله
شرکت در مراسم مذهبی	۱			
حضور در اماکن مذهبی در صورت دسترسی	۰/۸۱۸**	۱		
تمایل به حضور در اماکن مذهبی در صورت دور بودن	۰/۵۴۱**	۰/۴۲۳**	۱	
احساس ضرورت جهت وجود اماکن مذهبی در محله	۰/۵۳۳**	۰/۴۷۰**	۰/۳۹۲**	۱

** تمامی ضرایب همبستگی در سطح ۹۹٪ معنی‌دار می‌باشد.

جدول ۶: بررسی امتیازهای معیارهای هویت مذهبی در منطقه ۲

منطقه دو					
بلی مستمر	بلی گاهی	به ندرت	خیر	جمع	نسبت امتیاز به حداکثر امتیاز
۱۰۴	۲۳۴	۵۲	۲۸	۴۱۸	$\frac{۴۱۸}{۶۳۲} = ۰/۷$
شرکت در مراسم مذهبی					
بلی مستمر	بلی گاهی	به ندرت	خیر	جمع	نسبت امتیاز به حداکثر امتیاز
۱۱۲	۲۱۰	۸۰	۲۰	۴۲۲	$\frac{۴۲۲}{۶۳۲} = ۰/۷$
حضور در اماکن مذهبی در صورت دسترسی					
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	جمع	نسبت امتیاز به حداکثر امتیاز
۶۰	۱۶۴	۵۶	۲۸۰	۴۷۴	$\frac{۲۸۰}{۴۷۴} = ۰/۶$
حضور در اماکن مذهبی در صورت دور بودن					
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	جمع	نسبت امتیاز به حداکثر امتیاز
۸۰	۱۵۶	۱۱۶	۲۸	۳۸۰	$\frac{۳۸۰}{۶۳۲} = ۰/۶$
احساس ضرورت جهت وجود اماکن مذهبی					

خواهد بود. در منطقه ۲۲ هم گزینه بلی مستمر، ۴ امتیاز، بلی گاهی، ۳ امتیاز، به ندرت ۲ امتیاز و گزینه خیر ۱ امتیاز داده شده است. حداکثر امتیاز در منطقه ۲۲، ۴۹ پاسخگو گزینه بلی مستمر را انتخاب می کردند، که در این صورت این امتیاز به صورت $۴۹ \times ۴ = ۱۹۶$ خواهد بود. در سایر مناطق هم گزینه بلی مستمر، ۴ امتیاز، بلی گاهی، ۳ امتیاز، به ندرت ۲ امتیاز و گزینه خیر ۱ امتیاز داده شده است. حداکثر امتیاز در سایر مناطق، ۶۶ پاسخگو گزینه بلی مستمر را انتخاب می کردند، که در این صورت این امتیاز به صورت $۶۶ \times ۴ = ۲۶۴$ خواهد بود. جدول زیر امتیازات به دست آمده برای هر یک از معیارهای بررسی هویت مذهبی را نشان می دهد.

هرچه نسبت امتیاز به حداکثر امتیاز به یک نزدیک تر باشد نشان دهنده شدت هویت مذهبی است. بنابراین می توان نتیجه گیری نمود که به طور متوسط هر یک از مناطق از هویت مذهبی نسبتاً بالایی برخوردار است. بررسی گزینه های مختلف هویت مذهبی نشان می دهد که حضور در اماکن مذهبی مطرح بوده است. گرچه این معیار اختلاف اندکی با سایر معیارها داشته است.

بررسی امتیازهای معیارهای هویت مذهبی در شهر

تهران

به منظور جمع و شاخص سازی مؤلفه های مذهبی، به گزینه های مختلف اجزای هویت مذهبی امتیاز داده شده است. به این ترتیب که برای پاسخها، این که آیا در مراسم مذهبی شامل اعیاد و عزاداری ها شرکت می کنید؟ گزینه بلی مستمر، ۴ امتیاز، بلی گاهی، ۱ امتیاز،

سنجش میزان همبستگی میان شاخص های بررسی هویت مذهبی برای منطقه ۲۲ نشان می دهد که حضور در مراسم مذهبی و همچنین حضور در اماکن مذهبی در صورت دسترسی $+۰/۷۲$ با یکدیگر همبسته هستند.

بررسی امتیازهای معیارهای هویت مذهبی در مناطق

به منظور جمع و شاخص مؤلفه های مذهبی، به گزینه های مختلف اجزای هویت مذهبی امتیاز داده شده است. به این ترتیب که برای پاسخها، پرسش این که آیا در مراسم مذهبی شامل اعیاد و عزاداری ها شرکت می کنید؟ گزینه بلی مستمر، ۴ امتیاز، بلی گاهی، ۳ امتیاز، به ندرت ۲ امتیاز و گزینه خیر ۱ امتیاز داده شده است. حداکثر امتیاز در منطقه ۲، ۱۵۸ پاسخگو گزینه بلی مستمر را انتخاب می کردند، که در این صورت این امتیاز به صورت $۱۵۸ \times ۴ = ۶۳۲$ خواهد بود. جدول زیر امتیازات به دست آمده برای هر یک از معیارهای بررسی هویت مذهبی را نشان می دهد.

در منطقه ۵ هم گزینه بلی مستمر، ۴ امتیاز، بلی گاهی، ۳ امتیاز، به ندرت ۲ امتیاز و گزینه خیر ۱ امتیاز داده شده است. حداکثر امتیاز در منطقه ۵، ۱۲۷ پاسخگو گزینه بلی مستمر را انتخاب می کردند، که در این صورت این امتیاز به صورت $۱۲۷ \times ۴ = ۵۰۸$ خواهد بود. در منطقه ۱۱ هم گزینه بلی مستمر، ۴ امتیاز، بلی گاهی، ۳ امتیاز، به ندرت ۲ امتیاز و گزینه خیر ۱ امتیاز داده شده است. حداکثر امتیاز در منطقه ۱۱، ۴۹ پاسخگو گزینه بلی مستمر را انتخاب می کردند، که در این صورت این امتیاز به صورت $۴۹ \times ۴ = ۱۹۶$

جدول ۷: بررسی امتیازهای معیارهای هویت مذهبی در شهر تهران

شرکت در مراسم مذهبی	بلی مستمر	بلی گاهی	به ندرت	خیر	جمع	نسبت امتیاز به حداکثر امتیاز
۴۴۰	۶۵۱	۱۳۰	۵۶	۱۲۷۷		$\frac{۱۲۷۷}{۱۷۹۲} = ۰/۷۱۲$
حضور در اماکن مذهبی در صورت دسترسی	بلی مستمر	بلی گاهی	به ندرت	خیر	جمع	نسبت امتیاز به حداکثر امتیاز
۴۴۸	۶۲۷	۱۷۲	۴۱	۱۲۸۸		$\frac{۱۲۸۸}{۱۷۹۲} = ۰/۷۱۸$
حضور در اماکن مذهبی در صورت دور بودن	زیاد	متوسط	کم	جمع	نسبت امتیاز به حداکثر امتیاز	
۲۷۶	۴۵۴	۱۲۹	۸۵۹			$\frac{۸۵۹}{۱۳۴۴} = ۰/۶۴$
احساس ضرورت جهت وجود اماکن مذهبی	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	جمع	نسبت امتیاز به حداکثر امتیاز
۳۸۰	۴۰۵	۳۰۶	۶۵	۱۱۵۶		$\frac{۱۱۵۶}{۱۷۹۲} = ۰/۶۴۵$

امتیاز ۴ خواهد داشت. پس از کمی سازی پاسخ ارائه شده به هر یک از سؤالات، این پاسخ‌ها با استفاده از رابطه زیر به یک متغیر نرمال استاندارد تبدیل شده است.

$$z_x = \frac{x - \bar{x}}{s_x}$$

که در آن \bar{x} ، میانگین پاسخ‌های ارائه شده و s_x نشان‌دهنده انحراف معیار پاسخ‌های ارائه شده است. بنابراین برای هر یک از پرسش‌های چهارگانه و برای هر پاسخ یک متغیر نرمال استاندارد بر اساس رابطه بالا استخراج شده است. سپس شاخص وضعیت هویت مذهبی با استفاده از رابطه زیر استخراج شده است.

$$CI = \left| \frac{z_{24} + z_{25} + z_{26} + z_{27}}{4} \right|$$

که در آن CI شاخص وضعیت مذهبی است که مقدار بیشتر آن نشان‌دهنده وضعیت مذهبی بد است. متوسط شاخص وضعیت مذهبی محاسبه شده برای منطقه دو برابر $۰/۳۷$ و انحراف معیار $۰/۳۰۲$ می‌باشد در منطقه ۵، متوسط شاخص وضعیت مذهبی برابر $۰/۱۸$ و انحراف معیار $۰/۸۱$ می‌باشد. در منطقه ۱۱، متوسط شاخص وضعیت مذهبی برابر $۰/۳۶$ و انحراف معیار $۰/۲۸$ می‌باشد و در منطقه ۲۲ متوسط شاخص وضعیت مذهبی برابر $۰/۵۷$ و انحراف معیار $۰/۵۷۶۲$ می‌باشد. در سایر مناطق متوسط شاخص وضعیت مذهبی برابر $۰/۷$ و انحراف معیار $۰/۴۷$ می‌باشد.

و برای بررسی شاخص مذهبی در شهر تهران هم مانند بالا عمل کرده که بررسی‌های به دست آمده به صورت زیر است. متوسط شاخص وضعیت مذهبی $۰/۲۵$ و انحراف معیار آن برابر $۰/۱۷$ می‌باشد.

به ندرت ۲ امتیاز و گزینه خیر ۱ امتیاز داده شده است. حداکثر امتیاز این سؤال در صورتی بود که تمام ۴۴۸ پاسخگو گزینه بلی مستمر را انتخاب می‌کردند، که در این صورت این امتیاز به صورت $۴۴۸ \times ۴ = ۱۷۹۲$ خواهد بود. جدول زیر امتیازات به دست آمده برای هر یک از معیارهای بررسی هویت مذهبی را نشان می‌دهد. بررسی متوسط امتیازهای کسب‌شده توسط معیارهای هویت مذهبی شهر تهران نشان می‌دهد که این میزان برابر $۰/۶۸$ محاسبه شده است. هرچه این میزان به عدد یک نزدیک‌تر باشد نشان‌دهنده شدت هویت مذهبی است. بنابراین می‌توان نتیجه‌گیری نمود که به طور متوسط شهر تهران علیرغم این که بیش از $\frac{۱}{۳}$ جمعیت خود را از متولدین سایر شهرها تشکیل داده است اما از هویت مذهبی نسبتاً بالایی برخوردار است. بررسی گزینه‌های مختلف هویت مذهبی نشان می‌دهد که حضور در اماکن مذهبی در صورت دسترسی به عنوان اثرگذارترین معیار هویت مذهبی مطرح بوده است. اگر چه این معیار اختلاف اندکی، با سایر معیارها داشته است.

به منظور شاخص سازی و کمی سازی هویت مذهبی از چهار پرسش شرکت در مراسم مذهبی، حضور در اماکن مذهبی در صورت دسترسی و تمایل به حضور در اماکن مذهبی در صورت دور بودن و احساس ضرورت جهت وجود اماکن مذهبی در محل استفاده شده است. به هر یک از گزینه‌های پاسخ ارائه شده به چهار سؤال فوق به گونه‌ای امتیاز داده می‌شود که امتیاز بیشتر نشان‌دهنده وضعیت هویت مذهبی نامناسب است. به عنوان مثال گزینه بلی، مستمر در شرکت در مراسم

بررسی وضعیت معماری خارجی ساختمان‌های مسکونی

زیبایی بصری، سنتی و فرنگی بودن نمای ساختمان‌ها و همچنین میزان هماهنگی با نمای ساختمان‌های هم‌جوار از مواردی است که در این قسمت مورد بررسی قرار گرفته است.

در مورد میزان رضایت افراد از نمای خارجی ساختمان‌شان، ۹۰٪ ساکنان منطقه ۱۱ و ۲۲ میزان رضایت متوسط و بالاتر را گزارش کرده‌اند. در حالی که ۸۳/۵٪ ساکنان منطقه ۲ احساس رضایت متوسط و بالاتر را گزارش کرده‌اند.

در خصوص هماهنگی نمای ساختمان محل سکونت با ساختمان‌های هم‌جوار نیز بررسی‌ها نشان می‌دهد که ۹۲٪ از ساکنان منطقه ۱۱، میزان هماهنگی را متوسط و بالاتر ارزیابی کرده‌اند. ۸۳٪ ساکنان منطقه ۲ نیز میزان هماهنگی را متوسط و بالاتر اظهار کرده‌اند. در مجموع ۸۳٪ ساکنان منطقه ۲ نیز میزان هماهنگی را متوسط و بالاتر ارزیابی کرده‌اند.

بررسی وضعیت فیزیکی و موقعیت مکانی ساختمان‌های مسکونی

یکی از معیارهای وضعیت فیزیکی و موقعیت ساختمان‌های مسکونی، وضعیت مالکیت ساختمان‌ها است. ۸۲٪ ساکنان منطقه یازده دارای منزل شخصی بوده‌اند در حالی که تنها ۴۰٪ ساکنان منطقه ۲۲ دارای منازل شخصی بوده‌اند. در خصوص ارتفاع بنا نیز به طور متوسط ۹۰٪ بناهای شهری در مناطق منتخب کمتر از ۱۰ طبقه داشته‌اند. بررسی نشان می‌دهد که ۸۳٪ پاسخ‌دهندگان منطقه دو در طبقه سوم و پایین‌تر ساکن بوده‌اند. در حالی که در منطقه یازده ۷۷٪ ساکنان در طبقه سوم و پایین‌تر ساکن بوده‌اند. به طور متوسط در شهر تهران ۹۳٪ ساکنان در طبقات چهارم و پایین‌تر ساکن بوده‌اند. در مورد دسترسی به مراکز اداری نیز ساکنان منطقه ۲ و ۵ میزان دسترسی را زیاد و ساکنان منطقه ۲ کم ارزیابی کرده‌اند. در مورد دسترسی به مراکز فرهنگی نیز تنها ۱۰٪ ساکنان منطقه ۱۱ و ۱۲٪ ساکنان منطقه ۲۲ دسترسی را زیاد عنوان کرده‌اند. در حالی که ۴۴٪ ساکنان منطقه ۲ میزان دسترسی خود را زیاد عنوان کرده‌اند. به طور متوسط ۳۰٪ ساکنان شهر تهران میزان دسترسی را زیاد و ۱۹٪ نیز میزان دسترسی را ضعیف ارزیابی کرده‌اند.

در حالی که ۸۶٪ ساکنان منطقه ۲ منزل خود را حیاط دار عنوان کرده‌اند، ساکنان منطقه ۱۱ با ۶۱٪ کمترین میزان ساختمان‌های حیاط دار را به خود اختصاص داده است. این در حالی است که ۶۶٪ این حیاط‌ها نیز مشاع بوده‌اند. به طور متوسط ۷۸٪ ساختمان‌های شهر تهران حیاط دار بوده که حیاط ۶۵٪ ساختمان‌ها نیز مشاع بوده است.

در حالی که ۵۳٪ ساکنان مناطق ۲۲ و ۵ میزان فضای سبز محل سکونت خود را خوب و بسیار خوب ارزیابی کرده‌اند، تنها ۱۸٪ ساکنان منطقه ۱۱ از نظر فضای سبز محل سکونت خود را خوب ارزیابی کرده‌اند. به طور متوسط ۴۰٪ ساکنان شهر تهران میزان فضای سبز محل سکونت خود را خوب و بالاتر توصیف کرده‌اند. در خصوص وضعیت نظافت محله نیز ۳۴/۸٪ از شهروندان میزان رضایت خود را بالا عنوان کرده‌اند. در میان مناطق منتخب، ساکنان منطقه ۱۱ میزان رضایت بسیار کمی از نظافت محله خود داشته‌اند. بیش‌ترین میزان رضایت را نیز ساکنان منطقه ۲ داشته‌اند. در حالی که ۳۴٪ ساکنان منطقه یازده نمای ساختمان خود را سنتی ارزیابی کرده‌اند، تنها ۶٪ ساکنان منطقه ۲۲ نمای ساختمان خود را سنتی قلمداد کرده‌اند. به طور متوسط نیز ۱۶٪ ساکنان شهر تهران نمای ساختمان خود را فرنگی و ۱۷٪ نیز سنتی عنوان کرده‌اند. بنابراین نمای غالب در سطح شهر تهران نمای تلفیقی بوده است. نکته قابل تأمل این است که بخشی از پاسخ‌دهندگان نسبت به قالب نمای ساختمان خود اظهار بی‌اطلاعی کرده‌اند. به عبارتی الگوی معماری سنتی و مدرن یا فرنگی هنوز در ذهن مردم نقش نبسته و افراد متوجه تمایز و تفاوت میان سبک‌های مختلف نما نمی‌شوند.

آزمون فرضیه: میان خصوصیات فیزیکی بنا و موقعیت قرارگیری آن و هویت مذهبی منطقه اثرات متقابل وجود دارد.

بعد از به دست آوردن Z هویت مذهبی، Z موقعیت قرارگیری و Z وضعیت فیزیکی و به دست آوردن correlation، نتایج همبستگی آن‌ها را چنین گزارش می‌کنیم: انتظار می‌رود با بهتر شدن موقعیت قرارگیری ساختمان‌ها، وضعیت فیزیکی آن‌ها نیز بهتر و هویت مذهبی کمتر شود. در منطقه دو مطابق انتظار، با بهتر شدن موقعیت قرارگیری (دسترسی به مراکز فرهنگی و اداری) خصوصیات فیزیکی بنا (نمای ساختمان) نیز بهتر شده است.

جدول ۸: همبستگی خطی میان خصوصیات فیزیکی بنا و موقعیت قرارگیری و هویت مذهبی در منطقه ۲

هویت مذهبی	دسترسی به مراکز اداری و فرهنگی	نظافت و فضای سبز	نمای ساختمان	وضعیت فیزیکی
هویت مذهبی	۱			
دسترسی به مراکز اداری و فرهنگی	۰۶۸ .۰	۱		
نظافت و فضای سبز	۰۱۳ .۰	-۱ .۰	۱	
نمای ساختمان	-۱۶۸ .۰*	۲۷۵ .۰**	-۱۰۱ .۰	۱
وضعیت فیزیکی	-۹۷ .۰	۰۶۳ .۰	۰۰۹ .۰	۱۶۸ .۰*

xx در سطح ۹۹٪ معنی‌دار است.

x در سطح ۹۵٪ معنی‌دار است.

مراکز اداری و فرهنگی» رابطه معنی‌دار و مثبتی وجود دارد. همچنین بین «دسترسی به مراکز اداری و فرهنگی با وضعیت نظافت و فضای سبز محله» رابطه معنی‌دار و مثبتی برقرار است.

فرضیه دوم (رابطه میان خصوصیات فیزیکی بنا و موقعیت قرارگیری آن و هویت مذهبی) در کل شهر تهران

در کل شهر تهران بین «دسترسی به مراکز اداری و فرهنگی» و «هویت مذهبی» رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. همچنین بین «نمای ساختمان» و «وضعیت فیزیکی ساختمان» رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

یکی از اشکال هویت که تأثیر بسیاری بر رفتار و نگرش افراد داشته و همچنین سایر اشکال هویت را متأثر می‌سازد، هویت مذهبی ساکنین یک منطقه است. در این مطالعه ضمن شناسایی چالش‌های فرهنگی، تأثیر برخی مؤلفه‌های مذهبی بر هویت معماری شهر تهران مورد آزمون قرار گرفته است. جهت آزمون فرضیه‌ها، از

و همان طور که انتظار می‌رفت با مدرن شدن نمای ساختمان هویت مذهبی در این منطقه کم رنگ شده است. همچنین بین «وضعیت فیزیکی ساختمان» و «نمای ساختمان» رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. روابط موجود در منطقه پنج از این قرار است که بین نمای ساختمان و وضعیت نظافت و فضای سبز محوطه ساختمان رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. که این دقیقاً مطابق انتظار است، زیرا هرچه به طرف بالا شهر حرکت می‌کنیم انتظار می‌رود که نمای ساختمان و وضعیت نظافت و فضای سبز محل بهتر شود. بین «نمای ساختمان» و «وضعیت فیزیکی ساختمان» رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

تنها رابطه معنی‌دار در منطقه یازده، رابطه بین «نمای ساختمان» و «نظافت و فضای سبز محله» است که این رابطه مثبت است. در منطقه بیست و دو، بین «هویت مذهبی» با «دسترسی به مراکز اداری و فرهنگی» و «نمای ساختمان» رابطه معنی‌دار و مثبتی برقرار است. همچنین بین «دسترسی به مراکز اداری و فرهنگی» با «نمای ساختمان» و «وضعیت فیزیکی ساختمان» رابطه معنی‌دار و مثبتی وجود دارد. در سایر مناطق شهر تهران بین «هویت مذهبی» و «دسترسی به

جدول ۹: همبستگی خطی میان خصوصیات فیزیکی بنا و موقعیت قرارگیری و هویت مذهبی در سطح شهر تهران

هویت مذهبی	دسترسی به مراکز اداری و فرهنگی	نظافت و فضای سبز	نمای ساختمان	وضعیت فیزیکی
هویت مذهبی	۱			
دسترسی به مراکز اداری و فرهنگی	۱۶۰ .۰**	۱		
نظافت و فضای سبز	۰۰۶ .۰	۰۹۱ .۰	۱	
نمای ساختمان	-۰۵۲ .۰	۰۱۰ .۰	۹۲	۱
وضعیت فیزیکی	۰۱۹ .۰	۰۶۷ .۰	۰۴۱ .۰	۲۵۳ .۰**

xx در سطح ۹۹٪ معنی‌دار است.

x در سطح ۹۵٪ معنی‌دار است.

آمار توصیفی و ضریب همبستگی استفاده شده است. متغیرهای هویت مذهبی، وضعیت تاریخی، خصوصیات ظاهری ساختمان‌ها از جمله متغیرهای مورد بررسی است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که میان خصوصیات مرفولوژیکی ساختمان و نمای ظاهری بنا رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. همچنین رابطه مثبت و معنی‌داری میان متغیر دسترسی به مراکز اداری و فرهنگی و هویت مذهبی تأیید شده است.

بررسی نشان داده که ۱۷/۷٪ ساکنین منطقه ۲، اصلاً در مراسم‌های مذهبی شرکت نمی‌کنند. این در حالی است که ۲۳٪ ساکنین منطقه ۵ و ۳۵٪ ساکنین منطقه ۲۲ به طور مستمر در مراسم مذهبی شرکت دارند. این در حالی است که به طور متوسط در شهر تهران ۷۳٪ از پاسخ‌دهندگان به طور مستمر یا گه‌گاهی در مراسم‌های مذهبی شرکت می‌کنند. به منظور سنجش میزان تمایل و علاقمندی افراد به حضور در اماکن مذهبی در صورت دور بودن از آن‌ها پرسیده شد که چه میزان نسبت به حضور در اماکن مذهبی در صورت دور بودن تمایل دارند، بررسی‌ها نشان می‌دهد که ۳۶٪ ساکنان منطقه ۱۱ و ۲۲٪ ساکنان منطقه ۲۲ تمایل زیادی جهت حضور در اماکن مذهبی حتی در صورت دور بودن از این اماکن دارند. این در حالی است که ساکنان منطقه ۲ با ۳۵/۴٪ کمترین میزان تمایل را نسبت به حضور در اماکن مذهبی اظهار کرده‌اند. به طور متوسط در شهر تهران ۷۱/۴٪ از ساکنان تمایل متوسط و زیاد جهت حضور در اماکن مذهبی حتی در صورت دور بودن را ابراز کرده‌اند. بررسی وضعیت هویت مذهبی روی هم‌رفته نشان می‌دهد که منطقه ۲ دارای میزان هویت مذهبی کمتری و مناطق ۲۲ و یازده دارای هویت مذهبی بیشتری در میان مناطق منتخب داشته‌اند. لذا،

(۱) پیشنهاد می‌شود که هر منطقه و هر محله بر اساس بافت‌های قدیمی و نوع معماری خود، مدون و قانونمند شود. به گونه‌ای که در بافت قدیمی شهر، قوانین در جهت معماری سنتی، حفظ و توسعه یابند.

(۲) تغییرات بنیادین در هر محل از حیث شکل ظاهری و مورفولوژی آن باعث از بین رفتن حس نوستالژیک در ساکنین آن محله‌ها خواهد شد به نظر می‌رسد می‌بایست با حفظ ابنیه‌ها نسبت به مرمت یا بازسازی این‌گونه از بناها اقدام گردد.

(۳) با توجه به اینکه ۷۶٪ مردم تهران دارای هویت مذهبی بالا بوده‌اند و از سویی دیگر دسترسی به

مراکز مذهبی و فرهنگی تأثیر مثبت بر این هویت داشته است، می‌توان انتظار داشت که این نیاز همچنان ادامه دارد و این خلأ سبب شده است تا رابطه‌ی مثبت و معنی‌دار شکل گیرد. بنابراین پیشنهاد می‌شود که دسترسی به اماکن فرهنگی مذهبی البته با حفظ هویت‌های فرهنگی و مذهبی موجود در هر منطقه، گسترش یابد. همچنین ایجاد مراکز فرهنگی و مذهبی ضمن بهبود دسترسی، سبب تأثیرگذاری بر هویت مذهبی شده و اثرات مثبت بر آن خواهد داشت؛ و مورد تکمیلی آن که خصوصیات فیزیکی بنا به گونه‌ای بایستی پیش‌بینی و طراحی شود که در تقویت هویت فرهنگی و مذهبی تأثیر به‌سزایی داشته باشد.

منابع و مآخذ

- (۱) تقی زاده محمد (۱۳۸۷). میدان نقش جهان، بخشی از هویت تمدن ایرانی. مجموعه مقالات همایش، اصفهان و تمدن ایران. اصفهان.
- (۲) پاکزاد، جهان شاه، عبدالرضا همایون (۱۳۸۳). زیبایی‌شناسی و تأثیر آن بر انسان و محیط. نوشته آینارکلوری. انتشارات دانشگاه شهید بهشتی. تهران
- (۳) پرویزی، الهام (۱۳۸۸). معماری ملی از دیدگاه هویت فرهنگی. فصلنامه مطالعات ملی. ۳۹ سال دهم. شماره ۳
- (۴) رضازاده، راضیه (۱۳۸۳). بررسی نقش معماری در تداعی معانی و انتقال مفاهیم معماری و مساجد سنتی یا نوآورانه. فصلنامه هنرهای زیبا. ص ۳۷-۴۸
- (۵) کلانتری، عبدالحسین. جلیل عزیزی، زاهد زاهدانی سعید (۱۳۸۸). هویت دینی و جوانان (نمونه آماری، جوانان شهر شیراز). فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران. شماره ۶. دوره دوم. ص ۱۴۱-۱۲۵ (۱۷)
- (۶) عارف، رضا (۱۳۸۹). هویت اسلامی ما. فصلنامه اسلام پژوهی (۴). ص ۱۳۸-۱۱۱.
- (۷) فیضی، محسن و رزاقی اصل سینا (۱۳۸۷). شهرسازی منظر، رویکردی نوین در معماری منظر و طراحی شهری. فصلنامه باغ منظر. ۵ (۱۰) ص ۲۷-۳۶.
- (۸) موثقی، رامین و سحر آیرملو (۱۳۸۵). عناصر هویت فرهنگی در شهر. همایش شهر برتر، طرح برتر.
- (۹) میرمقتدایی، مهتا (۱۳۸۳). معیارهای شناخت و ارزیابی هویت کالبدی شهرها. نشریه هنرهای زیبا شماره ۱۹

- 10) Gos podini (2004). Urban morphology and place identity in european cities: builtheritage and innovative pesig. Journal of urbon design. carfan publishing, talor and francis group. Pp 225-248.
- 11) W. lim. (2004). Architecture, art, identity: is there life in singapore after tabula rasa? In identity research papers: architecture and identity (sponsored) by volks wagen stiftung and berlin university of technology.
- 12) N. ogural (2002). Modern architecture in the philippines and the quest for filipino style. Journal of asian architecture and building engineering. 238. pp233-238.
- 13) Delanty gerard and paul r. Jones. (2002) european identity and architecture. European journal of social theory 5 (4) : 453-466.
- 14) Mohgoyb, yasser (2007). Architecture and the expression of cultural identity in kuwait. The journal of architecture, 12: 2,165-182.
- 15) Krisprantono (2006). architecture as a cultural identity in the continuation of tradition within modernization. Celt journal. v. 16. no. 2: 137-148.

یادداشت‌ها

- ¹ Mahghoub and et al
- ² CrisPrantono
- ³ Gaspodini
- ⁴ Lim
- ⁵ Ogura and eta al
- ⁶ Filipino
- ⁷ Delanti and jones
- ⁸ www.tehran.ir